

T.C.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİMDALI

TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ BİLİMDALI

KÜRESELLEŞME VE AVRUPA BİRLİĞİ

Hazırlayan: Ercan CANER

Öğretim Üyesi: Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ

Ankara

Mayıs 2010

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
I.GİRİŞ	1
II. ULUS DEVLET VE MİLLİYETÇİLİK AKIMININ GELİŞMESİ.....	1
III. SANAYİ DEVRİMİ VE AVRUPANIN ROLÜ.....	4
IV. SÖMÜRGEÇİLİK	6
V. ULUS DEVLETİN DARALAN EKONOMİK İŞLEVİ	9
VI. KÜRESELLEŞME VE KÜRESELLEŞMENİN AKTÖRLERİ	12
VII. KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BOYUTU	14
VIII. AVRUPA BİRLİĞİ ENTEGRASYONUNUN GELİŞİMİ	16
A.KÜRESELLEŞEN DÜNYADA AVRUPA BİRLİĞİNİN İÇ POLİTİKALARI....	24
1.Avrupa Birliği ve Demokrasi	24
2.Avrupa Birliği ve Ulusal Azınlıklar	25
3Avrupa Birliği ve Göçmen Politikaları	25
4.Avrupa Birliği Sosyal Modeli	26
5.Avrupa Birliği ve İnsan Hakları	27
B.KÜRESELLEŞEN AVRUPA BİRLİĞİNDE SERBEST DOLAŞIM	27
1.Sermayenin Serbest Dolaşımı	27
2.Kişilerin Serbest Dolaşımı	28
IX: KÜRESELLEŞEN DÜNYADA BİR GÜÇ UNSURU OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ ..	28
Kaynakça	30

I. GİRİŞ

Tarih boyunca her zaman uluslararası sistemin merkezi unsuru olduğu düşünüldüğünde, Avrupa'nın küreselleşme sürecinde, merkezi unsur olmasa bile bu unsurların en önemlilerinden biri olduğu söylenilebilir. Küreselleşmenin merkezinde yer alan bir coğrafyanın bu süreçten doğrudan etkilenmesi olağandır. 1950'lerden itibaren güçlü bir entegrasyon yaşayan Avrupa Birliği'nin uluslararası alandaki ağırlığının giderek artan bir aktör haline gelmesi küreselleşme sürecinin Avrupa Coğrafyasındaki en önemli sonuçlarından biridir.

Almanya ve Fransa arasındaki mücadelelerin Avrupa genelinde neden olduğu savaşlara ve bölünmüşlüklere son vermek amacıyla ortaya çıkan ve ilk etapta düşman devletlerin daha kolay işbirliği yapabileceği bir alan olan ekonomik alanda entegrasyona gidilerek ulaşılmaya çalışılan AB, Batı Avrupa'da barış ve güvenliğin sağlanması, işbirliği alanlarında başarıya ulaşılması neticesinde entegrasyonun pek çok yeni alanı ve ülkeyi kapsayacak şekilde genişlediği bir örgüt haline gelmiştir. Bu gün 27 üye ülkesi, yaklaşık 300 milyonluk nüfusu ve 15 trilyon dolar büyüklüğündeki ekonomisi ile dünyadaki en başarılı entegrasyon örneği olan AB, bu özelliği ile uluslar arası politikada büyük ağırlığa sahiptir.

Bu çalışmada ulusal sınırların kısıtlayıcı etkilerinin azaldığı, bütün dünyayı kapsayan bilgi, sermaye, emek ve mal dolaşımının arttığı, özellikle uluslararası ilişkilerin geçmişe oranla büyük ölçüde fazlalaştığı günümüz küreselleşen dünyasında politik, ekonomik ve askeri alanlarda potansiyel güç haline gelme arzusundaki yaşlı kıta devletlerinin uluslararası örgütlenmenin belki de en iyisi olan Avrupa Birliği (AB) çatısı altında bu yoldaki mücadelelerini geçmişten günümüze incelenecek ve küresel köyde AB'nin ulaştığı mevcut pozisyon ana hatlarıyla ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

II. ULUS-DEVLET VE MİLLİYETÇİLİK AKIMININ GELİŞMESİ

Devlet yönetimi üzerinde dinin hâkimiyeti yüzyıllar boyunca sürmüş ve 15'inci yüzyılda ulus-devletin ilk aşaması olan merkezileşme hareketleri başlamıştır. Federal yapıdan merkezi bürokrasi, ordu ve vergilendirmeyi içeren merkezi yapılanmaya İngiltere'de 12'nci, İspanya ve Fransa'da 15'inci yüzyıllarda geçilmeye başlanmıştır.

1618-1648 yılları arasında süren en kanlı din savaşları olarak bilinen 30 yıl savaşlarından sonra imzalanan Vestfalya Antlaşmasıyla ilk kez ulus devlet kavramı, ulusal çıkarların korunması ve dinle devlet işlerinin ayrılmasıyla ilgili hükümler bir antlaşmanın konusu olmuşlardır.

Ortaçağ Avrupasında evrensel düzen Roma İmparatorluğu ile hristiyanlığın gelenek ve kurallarının bir karışımı iken özellikle kendisi de Katolik bir din adamı olan Fransız Richelieu'nun çabalarıyla Fransa laiklikte öncü rol oynamış; aklın egemenliği, kilisenin denetimi ve kilise gelirlerine el koyma yaklaşım ve politikalarıyla Richelieu devletin kendi çıkarlarını koruması maksadıyla hristiyanlığın kurallarından bağımsız hareket etmesi fikrinin öncüsü ve savunucusu olmuştur. Papaya imzalatılmayan Vestfalya Antlaşmasında kilisenin gücü sınırlandırılmış ve Kutsal Roma İmparatorluğuna fiilen son verilmiştir.

Halkın sosyal, ekonomik ve kültürel gelişiminin en önemli unsurlar olduğu ulus-devlette kilise ve hanedana olan bağlılık yerini devlet ve millete bırakmıştır. Bir devletin meşruiyetinin temeli olan egemenlik 1789 Fransız Devrimiyle 'özgürlük, eşitlik ve kardeşlik' adları altında ulusa devredilmiştir.¹

Egemenliğin ulusa devredilmesiyle birlikte modern devlet demokratik bir meşruiyet temeline kavuşmuştur. Devlet, ulusun siyasi düzlemde örgütlenmiş halidir. 'Tarihi özelliğinin bilincine varan bir halkın kendi bağımsız devletini kurmak için ortaya koyduğu ortak irade' ilk dönemlerde Avrupa'da milliyetçiliğin tanımıdır.

Fransız Devrimiyle egemenlik tacını kuşanan soyut ulus, o ana kadar monarşik egemenlik üzerinden tanımlanan mevcut devletlerin sınırlarına hapsolmuş halkları Fransız, Alman, İtalyan, Türk vb sıfatlar altında ayrı ayrı, bölünmüş uluslar haline getirmek gibi bir işleve sahip değildir. Devrimin ulusu, kendisinden önce varolan ve çerçevesi monarşik egemenlik kurgusu altında çizilmiş herhangi bir devletin siyasi sınırlarıyla bağlantılı değil, evrenseldir. Kuramsal olarak, kurallarını kabul eden ve katılma iradesini ortaya koyan herkesi kapsayan evrensel bir sosyal sözleşmenin kuramsal uygulama alanı evrensel ulusun çerçevesini belirlemektedir. 1789 yılında Fransa'da ortaya çıkan ulus, Fransa'yla sınırlı

¹ Erözden, Ozan Ulus-Devlet, Syf 140

değildir. O, evrensel sosyal sözleşmenin düşünsel düzlemde yarattığı bütün içinde bir parçadır: evrenselliğinin bilincine varmış, bütünden ayrılmazlığı içinde kavranan bir parça, başka bir deyişle, evrensel ulusun somut siyasi sonucunda Fransa’da ortaya çıkmış olması, onu düşünsel planda bu devletin sınırlarıyla sınırlandırmamaktadır. Özgürlük düşüncesi ve dolayısıyla özgür iradeye dayalı yönetim biçimi somut olarak evrenselleştiği anda oluşacak bütün, tüm parçaları kendi içinde eritecektir.²

Bütün siyasi iktidarlar kendilerini meşrulaştırmak için bir kurguya ihtiyaç duyarlar, yani her iktidar kendisini meşrulaştırmak zorundadır. Kendini bir ilke adına meşrulaştırmayı başaramayan, üzerinde uygulandığı bireylerde gönüllü kulluk duygusunu yani rızayı yaratamayan bir iktidar, iktidar değil ancak kaba güç olarak adlandırılır.

Fransız Devrimi sonrasında;

1. Ulaşım araçlarının gelişmesi,
2. İletişim araçlarının gelişmesi,
3. Ortak kültürel mirasın öğretildiği eğitimin yaygınlaştırılması,
4. Anayasa ve temel insanlık haklarının kabulü için yapılan mücadeleler,
5. Sanayi devrimi ile ekonomik milliyetçilik düşüncesinin gelişmesi nedenleriyle milliyetçilik gelişmiştir. Milliyetçilik ulusal devletin bağımsızlığını ve egemenliğini koruma iradesidir.

1789 devriminin sloganı olan ‘eşitlik, özgürlük ve kardeşlik’ çok sayıda bağımsız ülkenin kurulmasına temel teşkil etmiştir. Ulus devlet ve milliyetçiliğin temelinde ortak geçmiş, dil, din, kültürel özellikler ve hedef bağlamında ulusal kimlik oluşturma ve dış dünyaya karşı ulusal çıkarları savunma düşüncesi esastır.

III. SANAYİ DEVRİMİ VE AVRUPA’NIN ROLÜ

Yeni bilimsel keşifler ve bu keşiflerin sanayiye uygulanması demek olan ‘yaratıcı yenilikler’ toplumun üretim kapasitesini geliştirmekte: yani genişletip derinleştirmektedir.

² Erözden, Ozan Ulus-Devlet, Syf 141

Teknolojik gelişmenin, her çağda, yani kapitalizmin her aşamasında belirleyici etken olduğu ileri sürülebilmektedir. Gerçekten teknolojiyi ve teknolojik gelişmeyi sağlayan bilimsel ilerlemeyi, büyük toplumsal değişimin başlatıcı değişkeni olarak düşünmek olanaklı sayılabilir.³

Sanayi devrimi, 18. yüzyılın ikinci yarısıyla 19. yüzyılın ilk yılları arasında bir seri buluşun, enerji, tekstil, demir, çelik ve ulaştırma üretimlerini etkilemek yoluyla İngiltere'nin üretim karakterinde meydana getirdiği yapısal değişimdir. Kesin tarih vermek mümkün olmamakla beraber 1760 ile 1829 arasındaki dönemi kapsadığı kabul edilmektedir.

1769 tarihine kadar olan dönemde, ekonomik faaliyet, iki ana akım üzerinde toplanmıştır; Tarım ve ticaret. Bu tarihe kadar iktisadi hayatın ana faktörleri, köylü, tüccar, lonca mensubu gibi kimselerdir. Fabrika işçisi yoktur. Sanayi kapitalisti de iktisat sahnesine çıkmış değildir. Zenginlerin çoğu servetini bir şey imal etmekle değil, ticaret, nakliyat ya da borç para vermekle kazanmaktadırlar.

Sanayi Devrimi'nin Kara Avrupası'nda değil de İngiltere'de başlamasının nedenlerini anlayabilmek için İngiltere'yi Avrupa'nın birçok ülkesinden ayıran farklar incelenmelidir. Bunlardan birincisi, İngiltere'nin (Üzerinde güneş batmayan imparatorluk) bu ülkelere göre daha zengin oluşudur. Bir yüzyıl süren keşifler, esir ticareti, korsanlık, ticaret ve savaşlar, İngiltere'yi dünyanın en zengin devleti haline getirmiştir. İngiltere'deki zenginlik, yalnız asillerin elinde değildir; ortanın üstünde geniş bir ticaret burjuvazisine yayılmış bulunmaktadır.

İkincisi, İngiltere, feodal toplumdan ticari topluma başarılı bir geçişe sahne olmuştur. Toprağa dayanan eski kuvvetle, paraya dayanan yeni kuvvet arasında çıkar çatışmaları olmasına karşılık, İngiltere'yi yönetenler, piyasa ekonomisine karşı çıkmak yerine, oradan gelen taleplere uyma yolunu seçmişlerdir.

Üçüncüsü, İngiltere'nin fen ve mühendislik alanındaki çalışmaların en büyük destek ve teşvik bulduğu yer olmasıdır. Bunlardan başka, kömür ve demir yataklarının zenginliği, icatları tespit eden ve koruyan milli bir patent sisteminin kurulmuş olması gibi nedenler de sayılabilir.

Sanayi Devrimi'nin etkileri, üretimi artırması ve uzun dönemde iktisadi refahı geliştirmesidir. Sanayi Devrimi, fiziki sermayenin genişlemesine ve emek verimliliğinin geniş

³ Şaylan, Gencay, Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, Syf. 97

çapta artmasına yol açan bir süreçtir. Sanayi devrimi sonrası üretim fazlası ve hammadde ihtiyacı zayıf ve güçsüz ülkelerin sömürgeleştirilmesini de hızlandırmıştır.

Sanayi devrimi Avrupa'da burjuva sınıfının yapı değiştirmesine ve yeni bir işçi sınıfının doğmasına yol açmıştır. Burjuva sınıfı artık her ülkede en zengin sınıfı oluşturmaktadır. Ancak ülkelerin çoğunda orta sınıf pek çok siyasal ve sosyal haklardan mahrumdurlar. Bu haklarını elde etmek için 19. yüzyılın bitişini beklemek gerekecektir.

Avrupa'da sanayi devrimi öncesinde de bir işçi sınıfı mevcuttur ancak çoğunlukta olan bu sınıf bilinçsiz durumdadır. Sanayi devrimi sonucunda işçi sınıfı bilinçlenmeye başlamıştır. Toplumların hemen hepsinde en kalabalık sınıfı oluşturmalarına rağmen işçi sınıfı, yoğunluğuna karşın ekonomik ve siyasal haklarından mahrumdur. Ücretleri düşük, yaşama ve çalışma koşulları çok kötüdür. Çalışma saatleri uzun, fabrikalar havasız ve her türlü sağlık koşullarından uzaktır. Siyasal açıdan oy hakları yoktur. Sendikalaşma ve grev yasaktır.

Sanayi devrimi aşağıdaki gelişmelere neden olmuştur:

Sosyalizmin Gelişmesi

Sanayi devriminin yarattığı işçi sınıfı hakları ile ilgili olarak sosyalizm görüşü ortaya çıkmıştır. Bu görüş önceleri ütöpik sosyalizm olarak gelişmiş, daha sonra Karl Marx ve Friedrich Engels sosyalizmi geliştirerek bilimsel sosyalizmi ortaya koymuşlardır. Böylece toplumdaki uzlaşmaz sınıflar (burjuvazi ve proletarya) arasındaki çatışma daha çok keskinleşmiş, sosyalizm, komünist topluma geçiş için bir araç olarak kabul edilmiştir.

Kentleşme ve Nüfus Artışı

Sanayi devriminin bir başka etkisi de nüfus artışı konusunda olmuştur. Sanayileşme sayesinde tarım makineleşmiş, böylece aynı miktar toprak daha fazla insanı besleyebilir hale gelmiştir. Ayrıca kent sanayi de tarım sektörü dışındaki insanlara iş sağlayarak daha fazla insanı besleyebilir duruma gelmiştir.

Kitle Toplumu

İşçilerin fabrikalarda toplanması ve fabrikaların da kentsel alanlara yığılmasıyla giderek kentler kırsal alanları yutmaya başlamıştır. Bu gelişme tıp bilimindeki yeniliklerle ortaya çıkan nüfus artışı ve bu nüfusu doyurmak için gıda maddesi bulma çabalarıyla birleştiğinde 20. yüzyılın değişmez özelliği olan kitle toplumu tarihteki yerini almıştır.

Emperyalizm

Sanayileşmenin getirdiği hammadde ihtiyacı ve mamül mallara pazar bulma çabası hızla sanayileşen devletleri daha yoğun emperyalist (sömürgeci) politikalar izlemeye yönlendirmiştir.

Sanayi Devrimi tarım ekonomisinden ve üretim ilişkilerinden makine ekonomisine geçmek demektir. Bu olgu 19.yüzyılda Batı Avrupa ülkelerinde meydana gelmiş ve oradan dünyaya yayılmıştır. Sonuçları bakımından bütün dünyayı altüst eden, Avrupalıyı güçlü ve zengin kılarken başka milletler ve toplumlar için felaketlere neden olmuştur..

Avrupa'da bilim alanında başlayan gelişme ve önemli buluşların tarihini 19. yüzyıldan çok öncelere götürmemiz mümkündür. Ancak 19. yüzyılla beraber bu buluşların üretime uygulanması gerçekleşmiş ve bunun sonucu olarak artan üretim Avrupa devletlerinin ekonomik refahını çok yükseltmiştir. Ekonomik refah ise başka şeylerin yanında, silah endüstrisinde de büyük gelişmelere yol açarak, Avrupa'nın tüm dünya milletleri üzerinde egemenliğini kurmasını kolaylaştırmıştır.

IV. SÖMÜRGEÇİLİK

Sömürgeciliğin tarihi ulus-devlet kavramından çok daha eskidir ve sömürgecilik hareketinin temelleri eski Yunan, Araplar ve Romalılara kadar uzanmaktadır. O çağlarda çoğunlukla sömürge halklarını işgücü olarak kullanmak amacıyla köleleştirme şeklinde uygulanan sömürgecilik Fransa ve İngiltere tarafından sömürgeleştirilen halkların asker olarak kullanılması şeklinde de görülür. Gücü yeten ülkelerin ulusal çıkarlarını korumak için sömürelere sahip olması bir hak olarak kabul edilmektedir ve sömürgeci ülkelerin başında; Portekiz, İspanya, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, 1871 sonrası Almanya, 19'ncu yüzyıldan itibaren Rusya ve İtalya gelmektedir.

Ulusal çıkarların korunmasında köle kullanımına Katolik kilisesi de 1724 yılında aldığı aşağıdaki kararlarla onay vermiştir:

1. Kölelerin kilisede vaftiz edilmesi,
2. Başka dine geçmelerinin yasaklanması,
3. Zenci-beyaz evlenmelerinin yasaklanması,
4. Köle çocuklarının doğduğu anda köle kabul edilmesi,

5. Kölelere mal edinme hakkının verilmemesi,
6. Kölelerin mal satış haklarının olmaması,
7. Sahibe saldırının ölümle cezalandırılması.

Dil sömürgeciliği

Amerikan toplumunun küreselleşen dünyada çoğu ülkelere olan sömürgeciliğinin ilk dayanaklarından biri şu anda ‘‘dünya dili’’ olarak kabul edilen İngilizcedir. Amerikanın hem sosyal hem politik açıdan güçlü bir toplum olmasının yanı sıra, bu ülkenin ana dili olan İngilizce, Amerikan sömürgeciliği ile birlikte tüm toplumlara ve aslında bu toplumlardaki her bir bireye ayrı ayrı yansımaktadır. Günümüzde İngilizcenin geçerli ya da etkili olmadığı herhangi bir sosyal ya da kültürel bir etkinliğe rastlamak mümkün değildir. Birçok dünya ülkesinde, iş yazışmaları olsun, internette araştırma yapmak olsun ya da diğer insanlarla iletişim kurmak olsun; tüm bu eylemler Amerika'nın ana dili olan İngilizce ile mümkün kılınmaktadır. Dolayısıyla Amerikan toplumunun küreselleşen dünyada sömürgecilik eylemini gerçekleştirebilmesinin en büyük nedenlerinden bir tanesi, diğer toplumlardaki insanların bu ülkenin ana diline hiçbir şeye ihtiyaçları olmadığı kadar gereksinim duymasıdır. Bu nedenle, Amerika'nın ana dili olan İngilizce kadar dünyada geçerli olan başka hiçbir dil yoktur.

Din sömürgeciliği

Haçlı seferleri ve savaş yoluyla Müslümanların Hıristiyanlaştırılmayacağını anlayan Aziz Francis Assisi (1182-1226) ilk misyoner teşkilatı da denilebilecek olan Fransiskenliği kurmuştur. O, Haçlı seferlerine karşı çıkarak Hıristiyan inancının sevgi yoluyla Müslümanlara telkin edilmesini savunmuştur.

Orta Çağ boyunca Hıristiyan dünyası savaş yoluyla elde edemeyeceği yayılmacılığı misyoner faaliyetleri ile kazanma çabası içerisine girmiştir. Fransiskenleri Dominikenler, onları da Cizvitler takip etmiştir. Böylece Hıristiyan Katolik dünyası, emre itaat duygusuyla yetişen, bekârlığı dini bir gereklilik ve Pavlus'un sünneti olarak kabul eden, dünya malına iltifat etmeden göreve hazır olan misyonerleri ile dünyanın çeşitli yörelerine Hıristiyanlığı yaymaya çalışmışlardır.

Misyonerlerin yayılmacı politikasında, İsa ve İncil merkezi rol oynamakta ve Hıristiyanlık "kurtuluş" için yegâne seçenek olarak gösterilmekte, bunun için de "vaftiz"

önerilmektedir. Her toplum ve coğrafyaya uygun metotlar üreten misyonerlerin ortak prensibi karşı taraftaki insanların her türlü zaafından yararlanmaktadır. Bu konuda başarı elde edebilmek için öncelikle karşı toplumda, örf adet ve geleneklerde, daha genel bir ifade ile kültür ve dini değerlerde bir tahrip ve kişide bu değerlere karşı bir ilgisizlik meydana getirilir. Kişi çevresinden kopartılarak boşluğa düşürülür ve sonuçta bir kimlik arayışına zorlanır

Latince “Missio” kelimesinden türetilen mission (misyon), sözlükte görev, yetki, bir kimseye bir işi yapması için verilen özel görev anlamlarına gelmektedir. Özel bir mana olarak ise bir dinin tebliğini yapmaya denir. Misyoner (missionnaire) ise bu dinin tebliğini yapan kimsedir. Misyoner kelimesi normalde bütün dinlerin mensupları için geçerli olmakla birlikte günümüzde özel olarak hristiyanlığı yaymak isteyenlere denilmektedir. Misyonerlik denilince akla hristiyanlığın gelmesinin en önemli sebebi “misyon” kelimesinin Yeni Ahid (İncil) diline ait bir kelime olmasıdır.

Misyonerlerin nihai hedefi bütün dünyanın hristiyanlaşmasıdır. Bu nihai hedeften önce hristiyan olan ve olmayan toplumlar için ayrı ayrı hedefleri mevcuttur. Hristiyan ülkeler için gayeleri hristiyanları birlik içerisinde tutmak ve Batı Emperyalizmi'nin ve kültürünün tüm dünyada hâkimiyetini sağlamaktır.

Hristiyan olmayanlar toplumlar için gayeleri ise onları hristiyanlaştırmaktır. Şayet bu mümkün olmazsa onları kendi dinlerinden soğutmak, şüpheye düşürmek ve sonraki nesiller yoluyla da tamamen dinlerinden döndürmektir.

Misyonerlerin emperyalist emelleri hakkında fikir vermesi bakımından Kenya'nın ilk başbakanı olan Kamau Kenyatta'nın sözlerini zikretmekte fayda vardır. Kamua Kenyatta misyonerlerin gayesini şöyle özetler:

“Misyonerler bizim topraklarımıza geldiğinde İncil onların, topraklar Afrikalıların elindeydi. Bize gözü kapalı dua etmesini öğretiler. Neden sonra gözlerimizi açtığımızda, İncil bizim, topraklarımızsa onların olmuştu.”

Günümüzde ekonomik, dini ve dile dayalı sömürgecilik hala sona ermemiştir. Büyük devletlerin üstünlük iddiaları bugün her zamankinden çok daha üst seviyededir. Günümüz dünyasında tek hâkim güç olma sevdasındaki Amerikalılar; Tanrı tarafından özel olarak seçilmiş, diğer milletlerden farklı ve üstün olduklarına inanmaktadırlar. Süper güç ABD'nin

dış politikası ulusal çıkarların korunmasına dayanır ve bu politika ABD'nin bir dünya gücü olduğu bilinciyle şekillendirilir.

Kapitalizm dünyayı bir bütün olarak görüp algıladığından küreselleşme yeni bir olgu değildir. Bu oluşum içinde ulusal devlet ve ulus işlevsel olarak önemi azalmaktadır.

V. ULUS DEVLETİN DARALAN EKONOMİK İŞLEVİ

Küreselleşme ulus-devletin elinde bulunan bazı güçleri elinden almıştır, büyük bir olasılıkla dünya daha fazla küreselleştikçe ve küresel kurumların sayısı arttıkça uluslararası seviyede yönetimi sağlayabilmek için ulus-devletin aşılması devreye girmiştir ve ulus-devlet ekonomi düzlemindeki yetkilerini giderek ulus-üstü kurumlara devretme durumunda kalmıştır. Çünkü küresel çapta üyesi olan örgütler çerçevesinde alınan kararlar başat rol oynamaya başlamış, İkinci Dünya Savaşından sonra geliştirilen Dünya Bankası, IMF, OECD ve GATT gibi örgütler ve son olarak Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) (1994) denetim ve yargılama erkine kavuşmuşlardır.⁴

Ulus-üstü örgütlerin yapısını farklı olan bölgesel işbirliği antlaşmaları oluşturmaktadır. Ulus-devletin karar alma, uygulama ve denetleme gücünü küresel örgütler ve bölgesel antlaşmalar gibi unsurlar aşındırmaktadır.

Ulus-devlet erkinin aşılmasında bir diğer unsur ise yerel yönetimlerin giderek güçlendirilmesi, merkezi devletin olanaklarının, yetkilerinin sorumluluklarının kendi içindeki alt birimlere devretmesi giderek mali, idari ve ekonomik düzlemde özerkleşmesi merkezi devlete bağımlılığının azaltılması amaçlanmaktadır. Böylece ulus-devletler tepeden ve tabandan aşındırma yoluyla bir ara örgüt haline dönüşmesi süreci başlatılmış bulunuyor.

Küresel boyuttaki bu yeni yapılanmada; mal, hizmet, her biçimiyle sermaye için, dünya pazarı serbestleşme/özelleşme yoluyla kurulurken, yerel yönetimler doğrudan küresel pazarla ilişki kuracak; ulusal Pazar, ulusal sermaye ve emeğe ilişkin ekonomi işlevleri, yetki ve sorumlulukları açısından ulus-devlet erki en aza indirilerek geçmişteki ulusal pazarı ve emeği koruma, yerel girişimciye öncelik verme, ekonomiyi yerel ihtiyaçları karşılamak için güçlendirme işlevleri sona erecek. Uluslararası sermaye, ulus-devletten kaynaklanan hiçbir dirençle karşılaşmadan, küresel bir pazara ulaşacak ve istediğini yapabilecektir. Bu bağlamda

⁴ Kazgan, Gülten; Küreselleşme ve Ulus Devlet Yeni Ekonomik Düzen, syf.34

yerel yönetimler uluslararası sermayenin taleplerine ya da baskılarına direnme gücüne sahip olmamaktadır. Ekonomik birim ne kadar küçükse, onun uluslararası pazarda serbest ticaret koşullarında ilişki kurmasında yarar ve korumacılık (gümrük vergisi koyma, ithal yasakları getirme, ihracata teşvik verme gibi) yapmada uğrayacağı zarar o kadar büyüktür.⁵ Böylece şirketler devleşirken yerel yönetimler bunlara tam tabi alacaklardır.

Doğrudan demokrasiyi gerçekleştirme, halkın yaşadığı ortamın biçimlenmesinde, bununla ilgili kararların alınmasında ve uygulanmanın denetlenmesinde yerel yönetimlerin özerkleştirilmesi gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Etnik çeşitliliğe uygun yerel kültürel çeşitlilik sağlanmaya çalışılması toplum yapısına ilişkin değişme ve siyasal yapılanma ile demokrasiye yeni bir taban yaratılmaktadır.⁶

Ulus-devletin tüm bunlara ek olarak demokrasi, insan hakları, ticaret hukuku ve doğal çevreyi koruma gibi alanlardaki yetkileri ve sorumlulukları da ulus üstü kurumlarca denetlenmesi artık söz konusudur. Ulus üstü sivil toplum örgütleri dahi ulus devletin bu alanında uygulamalarını sorgulama yolunda kendilerince bir işlev üstlenmiştir. Ulus-devlete olan ihtiyaç daha da fazla artacak ve rolünü devam ettirecektir. Toplumların, bireylerin ulus-devletten beklentileri azalmamakta aksine artmaktadır, bunun nedeni toplumsal bir sigorta yaklaşımıyla ihtiyaçlarının karşılanması ve insan haklarının korunmasında bugüne kadar en iyi örgütlenmiş kurumun ulus-devlet olmasıdır. Küreselleşme içinde hayati önemini korurken ulus-devlet finansal pazarların da küreselleşmesi nedeniyle egemenliğinden kısmen vazgeçmekte ve kaybetmektedir. Küresel sermayenin aktörleri devlet egemenliğine müdahalede bulunmakta ve ulus-devletin egemenliği çok taraflı antlaşmalar ve egemen devletlerin makroekonomik politikalarıyla ortadan kalkmaktadır. Bütün bunlara rağmen ulus-devlet ülke sınırları içerisinde hala kontrol sahibidir, egemenliği korur, sınırları denetler ve bu sınırlar içinde vatandaşlarını temsil eder.

Diğer taraftan uluslararası sermaye kuruluşları da kaynaklara erişebilmek için ulus-devletlere bağımlıdır ve ulusal kontrol ve etkilerinden bağımsız değildir. Sermaye devletlerin, haklarını koruyabilecek, üretim faktörlerinin serbest dolaşımını güvence altına alabilecek, finansal istikrar sağlayabilecek ve piyasa tarafından çözülemeyen problemlerle, kendilerine

⁵ Krugman:1995,s.191-192

⁶ Kazgan:2000,S.35

karşı gelen iç muhalefetten kaynaklanan sorunları çözebilecek güçlü bir devlet olmasını arzu eder. Bu açıdan bakıldığında aslında devlet küreselleşme sürecinin bir kurbanı değil, tam tersine sürece aktif bir katılım sağlayan bir öge durumundadır. Ulus-devletlerin yönetme kapasiteleri birçok açıdan zayıflamakla birlikte hala hem siyasal hem ekonomik bağlamda etkin bir uluslararası yönetim için hayati öneme sahiptirler.

Sosyal devletin yıkılmasına karşı en fazla direnç Batı Avrupa'da görülmektedir. Bunun nedeni dünyada en gelişmiş biçimiyle sosyal devlet politikalarının bu bölgede uygulanıyor olmasıdır. Aynı zamanda bu bölgede yüksek işsizlik oranı da gözlemlenmektedir. ABD'nin ve Avrupa'daki muhafazakâr kesimin teoremi, bu ikisi arasında yakın ilişki olduğu yönündedir. Dolayısıyla, sosyal refah devleti devreden çıkarsa Avrupa Birliğinde işçi maliyetinin düşeceği ve işsizliğin azalacağı ileri sürülmektedir.

Küreselleşme sürecinde hükümetlerin ekonomiye doğrudan müdahale etme olanaklarının azaldığı görüşüne karşın, birçok ülkede hükümet harcamalarının azaldığını ileri sürmek de yanıltıcı olacaktır. Örneğin, OECD ülkelerinde toplam ulusal üretim içerisinde hükümet harcamalarının payı halen % 40 civarındadır. Dolayısıyla, hükümetler ulusal gelirin önemli bir bölümünün yönetiminde halen söz sahibi konumundadırlar.

VI. KÜRESELLEŞME VE KÜRESELLEŞMENİN AKTÖRLERİ

Küreselleşmiş bir dünyada yerel kalmak, toplumsal sefaletin ve alçalmanın bir göstergesidir.⁷ Küreselleşme bir süreç, bazılarına göre onsuz olamayız, bazılarına göre ise mutsuzluğumuzun nedeni.

Giddens (1990) küreselleşmeyi, uzak yerleşimlerin birbirleri ile ilişkilendirilmesi, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirilmesi ve dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması, olarak tanımlamaktadır. Yazara göre küreselleşme zaman ve mekân içinde gerçekleşen bir dönüşümdür.

Küreselleşme en basit tanımıyla para ve malların dünya üzerindeki hareketliliğinin artmasıdır. Robertson globalleşme sürecinin coğrafi keşifler, güneş merkezli evren teorisi, dünyanın ilk haritasının yapılması, böylece Yer'e ilişkin ilk genellemelerde bulunulması ile başladığını belirtmektedir. Robertson'a göre küreselleşme, hem bütün dünyayı sıkıştırarak

⁷ Bauman, Zygmunt, Küreselleşme, Syf. 9

küçülten nesnel bir süreç, hem de bütün dünyanın bütününe ilişkin bilinci yoğunlaştırarak güçlendiren öznel bir süreçtir.

Yıldırım'a göre Küreselleşme, 1980'lerden sonra ortaya çıkan ulus-devlet anlayışını ve geleneksel dünya değerlerini değiştirmeye yönelik, batı merkezli ve dünya ekonomisini tek bir bütün olmaya yönelten bir süreçtir.

Yadsınamaz bir çağdaş gerçeklik olan küreselleşme ile ulus-devlet arasında bir çatışma söz konusudur. Bunun nedeni, her ülkenin dünya ekonomisi ile bütünleşirken daha avantajlı bir konum yakalamak istemesinden ve bu eğilimlerin esas olarak devlet politikası biçiminde yansıma bulmasından kaynaklanmaktadır. Buna karşılık, küreselleşme süreci içerisinde kimin nasıl bütünleşeceği ve bütünleşmedeki konumunun ne olacağı kararları sermaye, özellikle uluslararası bir özellik kazanan mali sermaye tarafından verilmek istenmektedir.

Aşırı küreselleşmecilere göre dünya tek pazara doğru gitmekte, ulusal ekonomilerin yerini uluslararası üretim ağlarından oluşan küresel ekonomi almaktadır. Bu görüşü savunanlar, küreselleşme sürecinde giderek ulus-devletin işlevlerini üstlenecek, yeni toplumsal örgütlenme biçimlerinin geliştiğini öne sürmektedirler. Bu bakımdan küreselleşmeyi ulus-devletin sonu olarak yorumlamaktadırlar. Küreselleşme karşıtlarına göre ise, ulusal ekonomilerin ortadan kalkmakta olduğu doğru değildir. Yalnızca ulusal ekonomiler arasındaki bağlar ve ilişkiler artmaktadır. Bu koşullarda düzenleyici ve yönlendirici işlevleriyle ulus-devletin önemi azalmak yerine artmaktadır. Dönüşüm süreci tezini savunan üçüncü eğilim, ilk iki eğilimden farklı olarak kesin yargılara varmaktan kaçınmaktadır. Buna göre, küreselleşmenin çok boyutlu bir dönüşüm sürecinin bir boyutu olduğu ve halen yaşanmakta olan bu karmaşık sürecin nasıl sonuçlanacağını şimdiden kestirmenin mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Bu görüşe göre, yeni dünya düzeninde ulusal sınırlara bağımlı olmayan kurumlar, uluslararası şirketler, uluslar arası niteliği bulunan toplumsal örgütler ve düzenleyici kurumların önem kazanması, sistemi salt devlet odaklı olmaktan çıkarmaktadır. Buna karşın ulus-devletin önemi azalmış değildir. Yaşanan karmaşık süreçte ulusla strateji belirtmek ve küresel düzene uyum sağlamak için ulus-devletin görevleri daha da ağırlaşmaktadır.

Bugünün dünyasında küreselleşmenin yadsınamaz bir gerçek olduğu, daha eşit ve adil düzen özlemlerinin ulusal devleti ve ulusal ideolojileri aşması gerektiği söylenebilir. Nitekim yeni dünya düzeninde bütün ülkelerin birbirlerine bağımlılığından söz edilmektedir. Ancak, karşılıklı bağımlılığın mantıksal olarak eşitlik düşüncesine dayanması zorunludur. Aksi takdirde, bütün bu durum ideolojik bir aldatmacayı ifade edecektir. Bu nedenle, ulusal sınırları aşan ve bütün insanlığı birleştirip, bütünleştiren karşılıklı bağımlılığın düzgün işleyebilmesi için eşitlik sorununun çözülmesi gerekmektedir. Oysaki bugünkü durumu ile yeni dünya düzeni ideolojisi ya da karşılıklı bağımlılık ilişkisine baktığımızda, giderek büyüyen bir eşitsizliği ürettiği görülmektedir.

Bütün bu tartışmaların sonucunda ulus-devletleri, ulusal sınırlara bağımlı olmayan kurumları, uluslarüstü şirketleri, uluslararası niteliği bulunan toplumsal örgütleri ve düzenleyici kurumlar ile sosyal ve kültürel faktörler küreselleşme üzerinde önemli etkilere sahiptir. Dünyada genel olarak endüstrileşme, kentleşme ve eğitim düzeyinin yükselmesi ile karakterize edilen modernleşme süreci, yerel kültürler arasındaki bağlantıları arttırmakta; bu da küresel kültürün oluşmasında etkili olarak küreselleşmeye zemin hazırlamaktadır. Uluslararası yönetim ve örgüt yazınında, küreselleşmeye dayanak oluşturan ve birbiriyle kesişen dört küresel etkinlik bulunduğu, bunların; küresel kültür, küresel piyasa, küresel işletme, küresel finans olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca tüketim ve çalışanların tercihlerindeki değişimler küreselleşmenin sürecini etkileyen aktörler arasındadır.⁸

VII. KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BOYUTU

Küreselleşme yeni bir olgu değildir, yapısal değişiklikler açısından bakıldığında modern kapitalizmin gelişimi ile örtüşen uzun bir geçmişi vardır.⁹

Küreselleşme olgusu toplum yaşamını birçok alanda etkilemesine rağmen esas olarak ekonomi ile ilgilidir. Özellikle 1980’li yıllardan sonra ekonomik küreselleşme büyük bir ivme kazanmıştır. Üretim sürecinin daha da hızlanmasıyla sermaye dünya ölçeğine kolaylıkla yayılır hale gelmiştir. Dünya ticaret hacmi genişlemiş, üretimin küreselleşmesinin yanı sıra mali sistemler de hızla küreselleşmiştir.

⁸ Seymen, Bolat:2005,Syf:40

⁹ Mittelman, James H., Globalization: Critical Reflections, Syf. 209

Çokuluslu şirketler günümüz dünyasında küreselleşmeyi hızlandıran ve küreselleşme sürecini yöneten en önemli aktörlerdir. Dünya ticaret ve finans sisteminin gelişiminde büyük rol oynayan çokuluslu şirketler dünya ticaretinin üçte ikisini hâkimdirler. En büyük çokuluslu şirketler dahi faaliyet gösterdikleri ülkenin yasal milli düzenlemelerine uymak zorundadırlar.

Günümüzde küreselleşme olumlu, sömürgecilik olumsuz bir kavram olarak algılansa da Amerika başta olmak üzere güçlü ülkelerin başka ulusları, devletleri, toplulukları siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılma istekleri ve baskıları küreselleşen dünyada mutlak bir sömürgecilik olarak tanımlanabilir.

Güç bir bireyin ya da grubun kendi amaçlarını başkalarına kabul ettirebilmesi demektir. Gücün varlığı üç soruya yol açmaktadır. Güç kimin elindedir, hangi amaç için kullanılmaktadır, son olarak da, başkalarını razı etmekte ya da boyun eğdirmekte kullanılan araçlar nelerdir? ¹⁰

Günümüzde güç uluslararası büyük sermaye kurumlarının elindedir, bu güç zayıfı sömürmek ve daha fazla zenginleşmek amacıyla kullanılmaktadır, zayıfı razı etmek ya da boyun eğmekte kullanılan araçlar ise sömürgecilik döneminde olduğu gibi silah ve din değil, çok daha etkili olan ekonomik üstünlük ve baskıdır. Bu baskının zayıflara hissettirilmeden sunulması için de küreselleşme kullanılmaktadır.

Kapitalizm, tarih sahnesine 16. ve 17. yüzyıllarda Kuzey-Batı Avrupa'da ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Günümüz yeniden yapılanan kapitalizmde, sermaye üretim sürecinde ortaya çıkan artının önemli ölçekte daha büyük kesimine el koymaktadır. Bilişim ve iletişim teknolojilerindeki büyük sıçrama ve yenilikler büyük verimlilik artışları sağlamıştır ve bu artan verimlilik eşit olmayan bir biçimde bölüşülmekte: sermaye verimlilik artışının büyük bölümünü almaktadır. Buna karşılık işçi haklarını koruyan ve savunan sendikaların güç ve etkinlikleri erozyona uğradığından emeğin payı oransal olarak azalma eğilimi göstermektedir.

Yeniden yapılanan kapitalizm içinde kendini gösteren ikinci özellik devletin ekonomiye müdahale biçiminin değişimidir. Refah devlet modelinde daha adil ve eşitlikçi bir bölünme için topluma müdahale edebilen devletin yeniden yapılanan kapitalizm içinde müdahalesi esas olarak sermaye birikimi amacına yönelik bir içerik kazanmıştır. Sermaye

¹⁰ Galbraith, John Kenneth, Ekonomi Kimden Yana, Syf 111

birikimine doğrudan müdahale girişimlerine örnek olarak özelleştirme, engelleyici kural ve normları ortadan kaldırma, regresif vergi reformları gibi politikalar verilebilmektedir.

Özelleştirmenin esası, politik müdahalelerle zarar eden ve bu yüzden topluma, vergi mükellefine haksız ve irrasyonel bir yük haline gelen kamu işletmelerinden kurtulmadır. Kar eden, verimli çalışan ve vergi mükelleflerine yük olmayan kamu işletmelerinin özelleştirilmesine gerek yoktur. Öte yandan zarar eden, vergi mükellefine haksız yük yükleyen kamu işletmelerini özelleştirmek mümkün değildir. Ancak kar eden, verimli çalışan ve özellikle tekel konumunda olan kamu işletmelerinin özelleştirilmesi mümkün olabilir. Bütün dünyada moda olan ve yaygın olarak uygulanan özelleştirmelerin amacı aslında kar eden, verimli ve faaliyet alanlarında tekel konumunda olan kamu işletmelerini sermayeyi elinde tutanlara aktararak sermaye birikimini hızlandırmaya çalışmaktan başka bir şey değildir.

Yeniden yapılanan kapitalizmde göze çarpan üçüncü karakteristik küreselleşme sürecinin hız kazanmasıdır. Bu dönüşüm karlılık düzeyinin yükselmesine önemli katkılar sağlamıştır.¹¹ Sermaye, yatırım ve üretim için en uygun koşulları sağlayacak biçimde dünyaya yayılmakta, her yöreye girmektedir. Başka bir deyişle dünya tek bir pazara dönüşmektedir.

VIII. AVRUPA BİRLİĞİ ENTEGRASYONUNUN GELİŞİMİ

17. y.yılda Emerie Cruce, gümrüklerin azaltılması suretiyle uluslararası ticaretin geliştirilmesi ve bir “Avrupa Devletler Birliği” kurulmasını önermiştir. 18. y.yılda J.J.Rousseau da, uluslar üstü nitelikli bir federal birlik yoluyla, devletler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünün ve barışın sağlanmasının mümkün olacağını savunmuştur. Fakat Avrupa bütünleşmesine yönelik gerek fonksiyonel gerekse federal birlik öneren tüm projeler, uygulama sorunuyla karşı karşıya kalıyorlardı.

19. y.yılda gerçekleşen iki ayrı birleşme, Avrupa birleşmesi süreci içinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Bunlar Alman Gümrük Birliği (Zollverein) ve İtalyan Birliğidir. Her ikisi de Avrupada ekonomik ve siyasal entegrasyon için örnek ve öncü niteliğindedir.

Alman Gümrük Birliği (Zollverein)

¹¹ Şaylan, Gencay, Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, Syf. 136

1815 Viyana Kongresi sonrasında Avrupa haritası yeniden düzenlenmişti; büyük güçlerin çıkarlarına uygun düşen bu düzenlemede, çok karışık bir görünüm ortaya çıkmıştı; uluslar parçalanmış, bazı yerlerde çizilen devlet sınırları içerisinde ise çeşitli ulusal topluluklar yer almıştı. O dönemde Almanya da dağıtılmış bir durumdaydı ve 38 küçük devletçik ya da prensliğe bölünmüştü. Almanyadaki bu bölünmüşlükten dolayı kapalı ekonomiler ortaya çıkmıştı ve bunların gelişme olanakları da çok önemli ölçüde kısıtlanmıştı. Bu açmazdan kurtulmak için, bir “gümrük birliği”ne gereksinim vardı. Alman Gümrük Birliği düşüncesi, Friedrich List tarafından Ekonomik birlik ve siyasal birleşme, iki kardeş gibidirler, biri dünyaya gelmeden öteki doğuşa hazır olamaz şeklinde dile getirilmiştir. List gümrük birliğinin sınırlarını bütün Avrupa kıtasını kapsayacak şekilde düşünmüştür. Fakat o vakit Frierich’in düşüncesi reddedilmişti. Daha sonra Zollverein 1834’de Prusya Maliye Bakanı Motz tarafından gerçekleştirilmiştir.

İtalyan Birliği

1815 Viyana Kongresi sonrası İtalya hem dağınık bir şekil almış hem de bazı İtalyan krallıkları, Avusturya İmparator ailesinden prenslere kalmıştı. İtalya bir bakıma, Avusturya egemenliği altındaydı. İşte hem dağınıklığı ortadan kaldırmak için hem de egemenliği kendi elinde bulundurmak için İtalya Birliği de Alman Gümrük Birliği’nin kurulduğu yıllarda gerçekleştirilmiştir.

Yirminci Yüzyılda Avrupa Birliğine Yönelik Gelişmeler

Birinci Dünya Savaşı’nın üzerinden daha çeyrek yüzyıl geçmeden, İkinci Dünya Savaşı gibi bir başka büyük felaketi yaşamak zorunda kalan Avrupa, 1945’lerde yıkım ve yoksulluklarla karşı karşıya kalmıştır. Yüzyıllar boyunca İngiltere, Fransa ve Almanya gibi Dünya’nın süper güçleri olan Avrupa ülkeleri, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra eski güçlerini büyük ölçüde kaybetmişlerdir.

Birçok kaynağa göre II. Dünya Savaşı 30-40 milyon arasında Avrupalının hayatına mal olmuştur. Bu dönemde Avrupa’da ekonomik yapı tahrip olmuştur, siyasal istikrar kalmamıştır. Avrupa, doğusuyla batısıyla iki süper gücün paylaştığı bir bölge haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı ve onun tahribatı, uluslararası güvenlik konusunu yeniden çok daha güçlü bir şekilde hissettirmiştir. Hızlı bir ekonomik kalkınma ile savaşın yıkıntılarında kısa sürede kurtulmak isteği ve herhangi bir savaş tehlikesine karşı birleşme gereği Avrupa

lkeleri arasında işbirliğini gclendirmek yönünde itici bir etken olmuştur.

Bu sebeple, uluslararası işbirliğine duyulan ihtiyaç daha savaş esnasında vurgulanmaya başlamıştır. Savaştan sonra ise, yeniden uluslararası siyaset ve ekonomi alanlarında iş birliğini gclendirmeyi amaçlayan Birleşmiş Milletler 26 Haziran 1945’de imzalanan bir antlaşma ile kurulmuştur. Ancak, Avrupa’nın gelecekteki güvenliği açısından Birleşmiş Milletlerin kuruluşu, Avrupalıları tatmin etmemiştir. Çünkü geçmişte yaşanmış bir Milletler Cemiyeti rneği vardır ve ikinci bir Dünya savaşının çıkmasına engel olmaya yetmemiştir. Bu sebeple Avrupa lkeleri kendi aralarında başarılı ya da başarısız çok sayıda birlik teşebbüsünde bulunmuşlardır.

İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa’da kurulan ilk birliklerden birisi BENELUX ’dr. Belçika, Hollanda ve Lxemburg ’un bir araya gelerek oluşturdukları bir birliktir. Savaş döneminde askıya alınan bu birliğin yeniden canlandırılması için daha savaş esnasında, sürgünde bulunan liderler 21 Ekim 1943’de bir para birliği imzalarlar. 5 Eylül 1944’de ise gümrük antlaşması ve yine 9 Mayıs 1947’de de ortak tarım politikası antlaşmasını imzalarlar. Daha sonra da, BENELUX lkeleri kendi aralarında entegrasyonun önündeki engellerin kaldırılması için çok sayıda teşebbüste bulunmuşlardır. Fakat Benelux küçük bir alanla sınırlı kalmıştır.

Avrupa’da bir diğer önemli birlik teşebbüsü yolundaki ilk çağrıyı Churchill yapmıştır. İkinci Dünya Savaşının bu ünlü siması, 1946 yılında Zürih’te yaptığı bir konuşmada, Avrupa’nın içinde bulunduğu gclklere dikkat çekmiştir. Bu alanda Egemen zm nedir? sorusuna, Avrupa’nın barışı, güvenliği ve hürriyeti için Birleşik Avrupa Devletlerini yaratmalıyız demiştir. Churchill ilk basamak olarak, Avrupa birliğinin yaratılmasında, Fransa ve Almanya arasında ortaklık kurulması gerekliliği üzerinde durmuş ve Avrupa Birleşik Devletlerinin ilk basamağı olarak Avrupa Konseyi’nin kurulmasını önermiştir. Bu konuşmayla tohumları atılan, Avrupa Konseyi, bu dönemde Avrupa birliği yolunda atılan en geniş kapsamlı teşebbüslerden bir diğerini oluşturur.

Savaş sonrasının koşulları içinde ekonomik sorunlarına çözüm arayan Avrupa aynı zamanda Sovyet tehlikesini de sürekli hissediyordu. Bu durum, Amerika Birleşik Devletleri’nin; Marshall Planı aracılığıyla, Avrupa’nın bütünleşmesine yardımcı olmasını sağlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri Dışışleri Bakanı George Marshall 1947 yılında

Harvard Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada; Avrupa'nın ekonomik sorunlarının çözümünde yardımcı olacaklarını, ancak bunun için Avrupa'nın ekonomik kaynaklarını ortaklaşa kullanarak kendi aralarında işbirliğine hazır olmaları gerektiğini vurguluyordu.

George Marshall'ın bu çağrısı üzerine 1947 Paris konferansında bir araya gelen Avrupa ülkeleri, çeşitli önerileri tartıştıktan sonra, 1948'de Avrupa Ekonomik İşbirliği örgütünü (OEEC) kurdular. 18 ülkenin katılımıyla kurulan bu örgüt ulusal devletler arasında işbirliği esasına dayanıyordu ve daha çok İngiltere tarafından temsil edilen geleneksel görüşe uygundu. İngiltere, ulularüstü örgütün her türlüüne karşıydı. Avrupa Ekonomik İşbirliği örgütü, bu farklı pozisyonun ortaya çıkması ve Avrupa Birliği'nin ileriye dönük gelişimi bakımından tarihsel bir öneme sahiptir.

1948 yılında Fransa'nın desteğiyle gündeme getirilen Avrupa Parlamentosu oluşturulması fikri, İngiltere'nin karşı çıkması sonucunda 1949'da ancak bir Avrupa Konseyi'nin kurulması şeklinde gerçekleşebilmişti.

Avrupa Konseyi, 5 Mayıs 1949'da, siyasal bir örgüt olarak kurulur. Federalistler, Avrupa Konseyini, federasyondaki ilk basamak olarak görürler. Fakat sonunda hayal kırıklığına uğrarlar. Konsey'in faaliyetlerini sürdüreceği yer olarak, Fransa'nın, Almanya sınırındaki Strazburg şehri olarak seçilmiştir. Konsey'in kuruluş aşamasında, İngilizlerin tutumu, kıta Avrupa'sı ülkelerini hayal kırıklığına uğratmıştır. Genellikle İngiltere Federal Avrupa birliğe fikrine geleneksel olarak soğuk yaklaşmıştır. Özellikle egemenliğin devri, İngilizlerin en hassas olduğu konulardan birini oluşturmuştur. Diğer taraftan hep İngiliz Uluslar Topluluğu ve ABD ile olan ilişkilerinin hesabı yapılmıştır. Nitekim Avrupa Konseyinin, İngiltere'nin baskısıyla dolayısıyla federal bir örgüt haline dönüştürülmesi engellenmiştir. Onun yerine uluslararası bir yapıda örgütlenmiştir. Konseyin karar sürecinde oy birliği yöntemi benimsenmiştir. Bir diğer ifadeyle Konsey'de üye ülkelere birinin kabul etmediği bir konuda, karar alınmamaktadır. Bu da örgütün etkinliğini büyük ölçüde azaltmaktadır. Aslında bu örgüt de klasik uluslararası örgütlenme biçimine uygun bir işbirliğinden başka bir şey değildi. Avrupa gerçeği, bunların ötesinde bir bütünleşmeyi zorunlu kılıyordu. 1950'lerde Avrupa Konseyi'nin başarısızlığı, Avrupa entegrasyonu sürecinde, daha önemli bir örgütün geliştirilmesinin yolunu açmıştır. Uluslar üstü bir 'Yüksek Otorite' gözetiminde ortak ekonomik, politik hatta askeri etkinlikler gerekliydi. Avrupa'da

barış ve birliğin sağlanması için öncelikle de Fransa ve Almanya arasındaki karşılıklı rekabet ve güvensizliğin kesin olarak ortadan kaldırılması gerekiyordu. Öyle bir çözüm olmalıydı ki, her iki ülke de kendi ulusal çıkarları lehine olduğuna inanarak egemenlik haklarını ortak bir yüksek otoriteye devredebilmeliydi.

Shuman'ın Çağrısı ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu.

Nitekim bu yöndeki ilk girişim, 9 Mayıs 1950'de Fransa'dan geldi. Fransız Planlama Örgütü Başkanı Jean Monnet'in görüşlerinden de esinlenen Dışişleri Bakanı Robert Shuman bu tarihte Avrupa ülkelerine bir çağrıda bulundu. Çağrı, savaş sanayinin ana maddeleri olan kömür ve çeliğin üretim ve kullanımının milletler üstü bir organın sorumluluğunda yönetilmesini öngörüyordu. Bu öneriyi kabul eden ülkeler, ileride, savaş sanayilerini birbirlerine karşı geliştirmek ve dolayısıyla birbirleriyle savaşmak olanağını bulamayacaklardı. **Fransa'nın** bu çağrısına **Federal Almanya, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda** olumlu karşılık verdiler. Bir yıl süren görüşmelerden sonra, 18 Nisan 1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran antlaşma Paris'de imzalandı. Bu, aynı zamanda, ilk Avrupa Topluluğunun da doğuşu idi.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu.

Paris Antlaşmasını imzalayan altı ülke, kömür ve çelikte giriştikleri deneyi yaşantılarının diğer kesimlerine de yaymak çabalarını sürdürdüler. Ancak, savunma ve dış politika alanlarında bu yöndeki girişimler için zamanın henüz erken olduğu çabuk anlaşıldı. Hazırlanan tasarılar onaylanmadı. Bunun üzerine çalışmalar ekonomik bütünleşme üzerinde yoğunlaştırıldı. Messina'da 1-2 Haziran 1955'de düzenlenen konferansta iki yeni Avrupa Topluluğunun daha kurulması kararlaştırıldı. Uzun süren görüşmeler ve teknik çalışmalardan sonra, 25 Mart 1957'de, bu kez Roma'da, imzalanan antlaşmalarla Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu. EURATOM'un amacı, atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanımı geliştirmektir. Avrupa Ekonomik Topluluğu ise, altı üye ülke arasında kömür ve çelik dallarında başlatılan bütünleşme hareketinin ekonominin diğer bütün kesimlerine yayılmasını öngörüyordu. Bu nedenle, AET, üç Avrupa Topluluğunun en geniş kapsamlısı olarak nitelendirilmiştir.

Altı Üyeli Toplulukların Gelişimi;

Roma Antlaşmalarının 1958 yılbaşında yürürlüğe girmelerinden sonra, Topluluklar içinde, gerek ekonomik gelişme gerek antlaşmaların özellikle AET antlaşmasının uygulanması bakımından başarılı olarak nitelendirilen bir dönem başladı.

Üye Devletler arasındaki gümrük vergileri, bütün sanayi mallarında ve tarım ürünlerinin çoğunda, AET Antlaşmasında öngörülen tarihten bir buçuk yıl önce, 1 Temmuz 1968'de gerçekleşti. Ulaştırma ve enerji alanlarındaki gecikmelere rağmen, AET, geçiş dönemi adı verilen ilk uygulama devresinin sonu olan 31 Aralık 1969'da antlaşmasında saptanmış hedeflerin çoğuna ulaşmıştı. Uluslararası düzeyde yeni bir güç olarak belirmesi, Toplulukların dış ilişkiler alanında da canlı bir politika izlemesine olanak verdi. Birçok ülkeyle ortaklık, ticaret ve yardım anlaşmaları imzalandı. Uluslararası ticaret müzakeresine Topluluk tek bir devlet gibi katıldı. Bunların en önemlisi, Cenevre'de, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) çerçevesinde yürütülen ve girişime öncülük eden ABD Başkanının adıyla anılan Kennedy Müzakereleri'dir.

Yıllar ilerledikçe, Topluluk üyesi ülkeler, aralarındaki ilişkileri, ticaretin serbestleştirilmesinin ötesinde, dana geniş bir açıdan ele almaya başlamışlar ve bunun için, gerektiğinde, antlaşmalarla çizilen sınırların dışına taşabilmışlerdir. **1969 yılı Aralık** Ayının ilk iki gününde **Hollanda'nın** başkenti **La Haye'de** yapılan Topluluklar üyesi ülkeler Devlet ve Hükümet Başbakanlar Zirve Konferansı, bu bakımdan bir dönüm noktası olmuştur. Üye ülkelerin yöneticileri, o toplantıda, gümrüklerin kaldırılmasından sonra, aralarında tam bir ekonomik ve parasal birlik kurmayı kararlaştırmışlardır. Avrupa'da bir siyasal birlik yaratma gereğini bir kez daha belirtmişler ve bu amaçla, bir yandan, benzer zirve toplantılarını sık sık tekrarlamak, öte yandan da, dış politikada ortak görüşler savunmak için bu alanda da işbirliği yapmak hususunda anlaşmışlardır.

Topluluklara Yeni Üyelerin Katılması;

La Haye Zirve Konferansında alınan bir diğer önemli karar da, Topluluklara katılmak talebinde bulunan **İngiltere, İrlanda, Danimarka ve Norveç** ile bu konuda müzakerelerin başlatılmasının kabul edilmesidir.

İngiltere, bu toplulukların dışında kalmıştı. O, bir serbest ticaret bölgesi oluşturması görüşündeydi ve bunu 1960'da İskandinav ülkeleri, Avusturya, İsviçre ve Portekiz'in katılımıyla gerçekleştirdi. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA) olarak bilinen bu çözüm

geçici bir karaktere sahipti; İngiltere böylece, Avrupa Ekonomik topluluğu üyesi ülkeler karşısındaki pozisyonunu güçlendirmek amacındaydı. EFTA'nın kurulmasıyla Avrupa, Pazar politikasına ilişkin olarak iki bloka ayrılmıştı. Bu uzun vadede Avrupa'nın siyasal entegrasyonu amacına ters düşüyordu. Ayrıca, güvenlik politikası açısından da Avrupa'nın aleyhindeydi. İngiltere'nin de aleyhinde olurdu: Çünkü Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Ekonomik Topluluğunun siyasal birlik yönünde gelişim göstermesini destekleyeceğini ima ediyordu. Bu durumda İngiltere Avrupa Ekonomik Topluluğuna yakınlaşma yolunu arayacaktı. Bunun üzerine İngiltere 1961 yılında Topluluklara katılmak için başvurur fakat bu istemi sonuç vermez ve Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'ün vetosu üzerine müzakereler kesilmişti.

La Haye Konferansında alınan karara göre Haziran 1970'de resmen başlayan yeni katılma müzakereleri ise, anlaşmayla sonuçlanmış ve Toplulukların üye sayısını altıdan ona çıkarmayı öngören **Katılma Antlaşmaları, 22 Ocak 1972' de Brüksel'de imzalanmıştır.** Bununla birlikte, **Norveç'te aynı yıl yapılan halk oylaması sonucunda, imzalanan antlaşmanın olumsuz karşılanması üzerine, bu ülke topluluklara katılmamış ve 1 Ocak 1973'de katılma antlaşmaları yürürlüğe girerken, üye devlet sayısı altıdan dokuza çıkmıştır.** Topluluklar üyesi devletlerin, gittikçe etkinliğini artıran bu siyasal danışma ve işbirliği düzeninin, temellerini attıkları ve geliştirdikleri **Ekim 1972'de Paris ve Aralık 1973 Kopenhag Zirve Konferanslarında** Toplulukların geleceği yönünden önemli karar daha alındı: 1980'de bir Avrupa Birliği kurmak. Zirve konferanslarında bu birliğin yapısı üzerinde durulmadı. Ancak, gerçekleştirme yöntemi belirlendi: gümrük birliği üzerine dayandırılacak bir ekonomik ve parasal birlik; buna paralel olarak geliştirilecek siyasal işbirliği ve üye devletlerin, bütün bu evrimi göz önünde tutarak, birlikte saptayacakları bir siyasal ve ekonomik yapı daha sonra Avrupa ülkelerinden olan **Yunanistan, İspanya ve Portekiz** Topluluğa katılmak için bir başvuru yaptılar. Yapılan görüşmeler ve belli bir süre sonra başvuru kabul ediliyor. Böylece **Yunanistan**'ın tam üyeliği **1 Ocak 1981, İspanya ve Portekiz**'inki ise **1 Ocak 1986'da** gerçekleşiyor. **1 Ocak 1995'te** üç gelişmiş Avrupa ülkesi olan **Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın** katılımıyla Avrupa birliği, nitelik olarak üçüncü genişleme dönemine girdi. Daha önce, Avrupa topluluğu standartlarına göre düşük gelişme düzeyinde bulunan Portekiz, İspanya ve Yunanistan'ın üyelikleriyle gerçekleşen gelişmeden sonra bu, Avrupa Birliği Sistemi için rahatlatıcı bir gelişme olmuştur. Kamuoyu

araştırmalarında da görölüyor ki Avrupa Birliği yurttaşları, AB'nin genişlemesinin öncelikle kendi standartlarına uygun gelişmiş ölkelerle olmasına sıcak bakmaktadırlar.

Maastricht Antlaşması;

10 Aralık 1991 tarihinde Maastricht'te düzenlenen Zirve'de topluluk, daha önce toplanmış olan Hükümetler arası ilk Konferans çerçevesinde varılan sonuçları temel alarak yeni bir Avrupa Toplulukları Antlaşması yapılmasına karar verilmiştir. 7 şubat 1992 tarihinde imzalanan ve Kasım 1993'te yürürlüğe giren **Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır.**

AB'nin en büyük genişlemesi 2004'te olmuştur. Bu gelişmesinin önemli bir özelliği Doğu Bloku üyesi Doğu Avrupalı ölkeler tam üye olarak kabul edilmiştir. AB'nin yeni üyeleri 1 Mayıs 2004 tarihi itibariyle **Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Slovakya, Slovenya** ve iki batı Avrupalı ölkeler **Kıbrıs ile Malta** olmuştur.¹² Eylül 2006'da AB Komisyonu, iki ölkenin üyeliğinin 1 Ocak 2007'de gerçekteşmesinde bir sakınca görmediğini açıkladı. 1 Ocak 2007 tarihinde Bulgaristan ile Romanya'nın katılımıyla AB'nin üye sayısı 27'ye yükseldi.¹³ Toplam 27 devletten oluşan Avrupa Birliğini yöneten birçok kurum ve kurullar bulunmaktadır. Başlıca organları

Avrupa Parlamentosu (AP);

Avrupa Parlelamentosu, AB' nin tek doğrudan seçilen organıdır. **AP**'nin 785 Üyesi AB vatandaşlarını temsil eder. **AP**, 27 Üye Devletin oylarıyla, 492 milyon AB yurttaşı adına her beş yılda bir seçilir. Parlelamentonun, yurttaşların günlük hayatları üzerinde büyük etkisi olan, mevzuatın metne alınması konusunda etkin rolü bulunmaktadır. Örneğin: çevrenin korunması, tüketici hakları, fırsat eşitliği, ulaşım ve işçilerin, sermayenin ve malların serbest dolaşımı konularında. Parlelamentonun aynı zamanda AB'nin yıllık bütçesi üzerinde Konsey ile birlikte ortak bir gücü vardır.¹⁴

Avrupa Birliği Konseyi;

¹² Çakmak,2007:28

¹³ Milliyet,2007.

¹⁴ Laweuropa,40.

Konsey AB'nin ana karar verme organıdır. AP gibi, Konsey de 1950'lerdeki kuruluş anlaşmaları ile oluşturulmuştur. Üye devletleri temsil eder ve toplantılarına AB'ye her bir üye devletin ulusal hükümetlerinden bir bakan katılır. Hangi toplantıya hangi bakanın katılacağı takvimde hangi konunun yer aldığına bağlıdır. Örneğin Konsey çevre ile ilgili bir konuyu görüşecekse toplantı her ülkenin Çevre Bakanlarının iştirakiyle gerçekleşecek olup, "Çevre Konseyi" olarak tanımlanacaktır. AB'nin dünya ile ilişkileri "Genel Konular ve Dış İlişkiler Konseyi" tarafından takip edilmektedir. Ancak bu Konseyin genel politik konular üzerinde geniş bir sorumluluğu vardır ve bu nedenle bu Konseyin toplantılarına hükümetlerin seçeceği bir bakan iştirakiyle eder.

Avrupa Birliği Komisyonu;

Komisyon ulusal hükümetlerden bağımsızdır. Görevi bir bütün olarak AB'nin çıkarlarını temsil etmek ve korumaktır. AB'nin yeni pozitif düzenlemelerini hazırlar ve AP ve Konseye sunar. Aynı zamanda AB'nin icrai koludur- – diğer bir deyişle Parlamento ve Konseyin kararlarının uygulanmasından sorumludur. Yani AB'nin günlük işlerini yürütür: politikalarını yürütür, programlarını yürütür ve fonlarını kullanır. Parlamento ve Konsey gibi, Avrupa Komisyonu da AB 'nin kurucu anlaşmaları çerçevesinde 1950'li yıllarda kurulmuştur.

A. KÜRESELLEŞEN DÜNYADA AVRUPA BİRLİĞİNİN İÇ POLİTİKALARI

1. Avrupa Birliği ve Demokrasi

Küreselleşme ve demokrasi, bu iki kavram hem birbiriyle ilişkili hem de birbirlerini zorlayan süreçlerdir. Küreselleşme demokratikleşmeyi hızlandırmış ve demokratikleşme de küreselleşmeye ivme kazandırmıştır. Fakat göz önünde bulundurmanız gereken komünizmin çöküşünün demokrasiyi güçlendirmesidir. Otoriter rejimler 1990'lardan sonra toplumun demokratikleşme baskısıyla karşılaşmıştır. Bununla birlikte demokratik siyasal topluluk gittikçe artan yerel, bölgesel ve küresel baskılar ve problemlerin etkisi altına girmiştir. Günümüz şartlarında demokrasinin bugünü ve yarınıyla ilgili problem demokratik kurumların günümüz ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel ilişkilerine kendini uyumlaştırıp uyumlaştıramayacağıdır. Gittikçe artan uluslararası bağımlılık, uluslararası, uluslar üstü ve

bölgesel örgütlerin gelişmesi bir ulus devletin neleri yapabileceğine, hangi politikaların onun kontrolü altında bulunduğu dair yeniden düzenleme ihtiyacını doğurmaktadır. Bu tür konular diğer ülkelerin kültürleri, ekonomileri ve siyasetleriyle giderek karşılıklı bir bağımlılık içindedir. Dünya çapında sermaye akışının hızlanması ve ulusal ekonomik koşulların küresel boyutta birbiriyle sıkı ilişkisi içinde olan sermaye piyasaları tarafından belirlenmesi sonucu artık devletin tekelinde olan ulusal ekonomiler değil, piyasaların tekelinde olan uluslararası ekonomiler söz konusu olmaktadır. Ulus devlet vatandaşlarını küresel aktörler tarafından alınan kararların dolaylı ve doğrudan etkilerinden koruyamamaktadır. Dolayısıyla ulusal hükümetler ülke ekonomisini idare etmeye yönelik mekanizmalarını istedikleri şekilde çalıştıramamakta, ekonomik büyümeyi sağlama ve yönlendirme erkini kaybetmektedirler. Bu da demokratik karar alma sürecinde giderek artan bir kayba neden olmaktadır.¹⁵

Geleneksel anlamda ulus-devlet egemenliğin tek ve yegâne sahibidir ve kendi sınırlarında hukuk üretme, ekonomi ve siyaseti yönetmektedir. Hukuk alanında meydana gelen bir takım değişimler egemenlik anlayışını sarsan niteliktedir. İç hukukta bağımsızlık anlamına gelirken, yeni düzende çeşitli alandaki yasalar küreselleşmekte ve devlet artık eskisi gibi bağımsız davranmamaktadır. Bazı alanlarda devletin yasaları yapma, uygulama ve koruma gibi etkisi ve yetkisi azalmaktadır.

Küreselleşmenin getirdiği ekonomik bütünleşme, devletlerin ekonomi sahasındaki egemenlik sahasını, denetim altında tutmaya çalıştıkları ekonomik değişkenleri serbest bırakmaya zorlayarak daraltmaktadır. Hükümetler bir takım uluslararası düzenlemelerin dışında kendilerini tutamamaktadırlar.

Küreselleşme sürecinde Avrupa'daki ulus devletler politikalarını yeni gerçeklere göre uyarlamaya ve kamusal örgütlenmelerini ona göre yapma çabasına girmişlerdir. Küreselleşme en güçlü ve kurumsallaşmış blok olan Avrupa Birliği içinde yeni bir yönetim sisteminin gelişimini hızlandırmıştır.

¹⁵ Habernas,2000:204,206

2. Avrupa Birliği ve Ulusal Azınlıklar

AB açısından azınlık haklarına bakıldığında karşımıza çıkan ilk durum AB'nin kendi içindeki azınlıkların korunması ilkesini resmi bir politika aracı olarak uygulamaya sokmaması nedeniyle Avrupa Birliğinin, Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi azınlıkların korunmasına tutarlı bir politika ve yasal bir zemine sahip olmamasıdır. Bu nedenle AB'de ulusal azınlıklar ile ilişki dolaylı olarak kurulmaktadır. Azınlıklara yaklaşımını AB'nin AK ve AGİT tarafından belirlenen azınlık hakları standartları yaklaşımı, AB'nin insan hakları politikası ve AB'nin bölgesel politikası belirlemektedir.¹⁶

3. Avrupa Birliği Göçmen Politikaları

Avrupa Birliği genelinde g politikaları, politik, sosyal, ekonomik ve insani boyutlarıyla gündeme gelmektedir. Daha iyi bir gelecek umuduyla Avrupa ülkelerine girmeye çalışan kaçak göçmenlerin dramına hemen her gün rastlanmaktadır.¹⁷ Seksenlerin başına kadar göçmenlerin ülkelerine gelmesine izin veren hatta özel programlarla bunu teşvik eden Avrupa birliği ülkeleri, özellikle son 10-15 yılda katı bir sınır politikasına geçmiş ve göçmen girişlerini engellemeye yönelmiştir. Bu g sınırlayıcı ve engelleyici politikalar kamuoyunda giderek yabancı düşmanlığı oluşturmuştur.

G bir sorun olarak ele alınmaya başlamıştır. Küreselleşmenin gereği olarak bilginin ve sermayenin sınırlar ötesi hareketi bununda hem üretimde hem de tüketimde asıl unsur olmaktadır. İnsanların tüketicisi olarak sınırsız özgürlüğünde şimdi bu sınırsızlın değişik düzenlemelerle sermaye ve bilgiye tanınırken tüketicisi kimliği dışında insandan esirgenmektedir.¹⁸ AB kendi sınırlarına gelecek olası bir g engellemek için elinden geleni yaparken üçüncü ülke dediği lkelerle her türlü ticaret ilişkisini geliştirmek için yoğun çaba sarf etmektedir. Hindistan ve Güney Kore gibi lkelerle serbest ticaret antlaşması imzalamak için hem bir bütün olarak hem de birlik yeleri ayrı ayrı çaba harcamaktadırlar. Portekiz'in Lizbon şehrinde Aralık 2007 tarihinde yetmiş tane Afrika ülkesiyle serbest ticareti içeren stratejik ortaklık belgesi imzalanmıştır. in'in bölgede giderek artan etkisini değiştirmek için

¹⁶ Dönmez, Telatar,2008:81

¹⁷ Radikal,2006

¹⁸ Dönmez, Telatar,2008:122

Afrika ürünlerinin Avrupa’da serbestçe dolaşımı karşılığında Afrika’nın pazarını tamamen Avrupa’ya açmasını istemiştir.

4. Avrupa Birliği Sosyal Modeli

Sosyal Politika toplumsal risklerin kamusal idaresidir. Riskler bireylerin kontrol edemediği kaynaklardan ortaya çıktığında ve toplumun onları kamusal olarak ele alınmalarını gerektiği noktasında uzlaştığında toplumsal hale gelir.

Avrupa Birliğinde Toplulukların kuruluş aşamasında 1980’lerin sonuna kadar bir sosyal politikanın varlığından söz etmek mümkün değildir. Sosyal politika kapsamında olan konular, ortak pazarla doğrudan bağlantılı oldukları ölçüde Toplulukların tasarruf konusunu oluşturmuştur. Entegrasyonun sonucu olarak sosyal politikalarda da benzeşme sağlanacağı düşüncesi hâkimdir. Avrupa Tek Senedi Antlaşması sonucu, daha çok iş hukuku ve çalışma hayatına ilişkin sosyal politika alanı belirlenen konulardır. Maastricht Antlaşması ve sonrasında Birlik vatandaşlığı kavramından bahsedilmeye başlanmış ve sosyal politikanın içeriği zenginleşmiştir.1990 yıllarından sonra sosyal politikanın ana konusu istihdam olmuştur. Avrupa birliği kurumları, kurucu antlaşmalarla kendilerine tanınan yetki çerçevesinde ve ulus gereğince belirlenen sosyal politika alanlarıyla sınırlı olmak üzere tasarrufta bulunabilirler. Tasarrufla üye devletlerin sosyal politikalarına yakınlaştırılmasına yöneliktir. Bu konuda temel belirleyici Avrupa Birliği müktesebatı ve bütünleşme aşamalarıdır.

5. Avrupa Birliği ve İnsan Hakları

Avrupa Birliği entegrasyon hareketinin başından itibaren demokrasininin, hukuk devletinin ve insan haklarına saygının teşviki amaç olarak edinilmiştir. İnsan haklarını korunması AT nin görev alanında yer almasına rağmen AB’nin siyasi amacı olarak kabul edilmektedir. AT’ yi kuran antlaşmaların teknik yönü ele çıkmakta ve insan haklarına doğrudan ve ayrıntılı biçimde yer verilmemiş olan belgelerdir.

B. KÜRESELLEŞEN AVRUPA BİRLİĞİNDE SERBEST DOLAŞIM

1. Sermayenin Serbest Dolaşımı

Sermayenin serbest dolaşımı prensibi 1993 yılında ortaya atıldı. Yatırılan fonları koruyabilmek, vatandaşlar ve şirketler arasında güven yaratmak aynı zamanda eşit rekabet şartlarını yaratabilmek amacıyla AB bankaları sigorta şirketleri, fon yönetim şirketleri ve diğer kuruluşlar için ortak minimum şartlar kabul edilmiştir. Buradaki amaç kendi ülkelerinde bu tür faaliyetleri yürüten şirketlerin hizmetlerini tüm AB bünyesinde yürütebilmesini sağlamaktır. AB bankaların ya da yatırım şirketlerinin korunmasına karşı tedbirler almıştır.2002 yılında başlatılan uygulama ile sınırlar arası uygulanan ücretlerin ülke sınırları içinde uygulanan ücretleri geçmemesi kararlaştırılmıştır. AB ülkeleri çoğu finans konusunda şu anda ortak kurallara tabidir.

AB, sermayenin serbest dolaşımına yönelik tek bir piyasa şeklinde işleyecek, AB vatandaşları üye devletler arasında limitsiz para transferi, açık banka hesap işlemleri, kredi işlemleri ve fon hareketlerini yapabilmelidir. Bir üye Devlettten başka bir Üye Devlete çalışmak ya da emekli olmak amacıyla giden ve yerleşen AB vatandaşları iki ülke arasında serbestçe para transferi yapabilmelidir.¹⁹

2. Kişilerin Serbest Dolaşımı

AB iç piyasasında kişilerin serbest dolaşımı, AB yurttaşlarının ve onların aile üyelerinin Üye Ülkeler arasında dolaşma hakkı olması gerektiği anlamındadır. AB yurttaşlarının bir üye Ülkede kendi ülkesinde olduğu gibi iş arama ve yaşama imkânı olması gereklidir. AB üyeliği her bir AB vatandaşına başka bir Üye Ülke sınırları içerisinde serbestçe dolaşma ve yaşama hakkı getirir.(EC Antlaşması Madde 17 ve 18) Buna örnek verecek olursak akademik nitelikler karşılıklı olarak tanınmaktadır. Kendi ülkelerinde edindikleri niteliklerle diğer üye ülkede iş arayabilmekte ve eğitim görebilmektedirler. Bir Üye Ülkeye seyahat eden AB vatandaşlarının geçerli bir pasaportu ve ya da kimlik belgesi bulunmaktadır.

¹⁹ Laweuropa,85

Üye ülkede ikamet hakları vardır ve ikamet iznine ihtiyaçları yoktur. 3 aylık ikametden sonra kayıt yaptırımları zorunludur.²⁰

IX. KÜRESELLEŞEN DÜNYADA BİR GÜÇ UNSURU OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa medeniyetin beşiği değildir, medeniyetler Batı Avrupa'doğmamıştır, bugün medeniyetin adresi olduğu öne sürülen Avrupa'nın tarihi kanlı çıkar, toprak, nüfus, egemenlik, din ve mezhep kavgalarıyla doludur. Devlet ilişkilerinde olduğu kadar insan ilişkilerinde de 'kim kazanır'a bakan Avrupalı devletler ancak dünyanın gördüğü en kanlı iki savaş olan Birinci ve İkinci Dünya savaşlarından sonra başlangıçta yıkılan Avrupa'ya gelen ABD yardımlarının dağıtılmasında, müteakiben kömür ve çeliğin denetimi ve satışının kontrolü maksadıyla yani tamamen ekonomik olarak biraraya gelebilmişlerdir. Avrupa'nın siyasi birlik ve belki de federasyon oluşturma çabaları günümüzde ucu açık bir şekilde hala devam etmektedir.

Ulusal çıkarların korunması adına yapılan savaşlar, kendinden güçsüzü köle olarak kullanma, sömürgecilik, sanayi devrimi ve coğrafi keşifler sonucunda aralarından üzerinde güneş batmayan imparator devlet çıkaran Avrupalı devletlerin Birinci ve İkinci Dünya savaşları sonrasındaki yıkımlarla akılları başlarına gelmiş, bağımsızlıklarını kazanan ülkelerdeki eski sömürge haklarını korumak maksadıyla ve hedefiyle öncelikle ekonomik, sonrasında politik olarak birleşme kararını almak zorunda kalmışlardır.

Çok kutuplu ve çok uygarlıklı bir dünyada Batı'nın sorumluluğu, başkalarının çıkarlarını gözetmek veya Batı'yı hiç ilgilendirmeyen bölgesel çatışmaları yatıştırmaya uğraşmak değil, kendi çıkarlarını güvence altına almaktır. Batı'nın geleceği büyük çapta, Batı'nın kendi içindeki birliğinin sağlanmasındadır. Uygarlıklar üzerinde araştırma yapan bilim adamları, uygarlıkların, savaş ve sıkıntı dönemlerinde, kendilerini geliştirdiklerini görmektedirler. Sonuç olarak, bir uygarlığın evrensel bir konuma yönelmesi, ya bir yenilenmenin veya gerileme ve dağılmanın başlangıcı olacaktır. Batı uygarlığı, savaşan devletler dönemini geride bırakmış, universal olma yolunda ilerlemektedir.²¹

²⁰ Laweuropa,90

²¹ Huntington, Samuel P. Medeniyetler Çatışması, Syf. 120

Huntington böyle diyor ama tarih boyunca her zaman uluslararası sistemin merkezi unsuru olduğu göz önüne alındığında Avrupa'nın küreselleşme sürecinin de merkezi unsuru olmasa da bu unsurun en önemlilerinden bir tanesi olduğu söylenebilir. Küreselleşmenin bu kadar içinde olan bir unsurun ondan etkilenmesi kaçınılmazdır.

İkinci Dünya savaşı 1945 yılında sona erdiğinde ABD, ekonomik, sosyal ve politik uluslararası bir yapılanmayı hedef almıştır. Bu ülkenin öncülüğünde Birleşmiş Milletler sistemi kurulmuş, IMF, Dünya Bankası ve GATT, dünya ekonomisinde piyasa kurallarının işlemlerini sağlayacak amaç ve hedeflerle donatılmıştır. Bu uluslararası ekonomik kuruluşlar ile bunların faaliyetleri çerçevesinde dünyada, hem bir küreselleşme ve hem de bir dayanışma ortamı sağlanmak istenmiştir. Aynı dönemde İkinci Dünya Savaşından tahrip olarak çıkan Batı Avrupa ülkeleri, Marshall Planı çerçevesinde yapılan yardımlarla tekrar toparlanmaya başlamışlardır. Uzak Doğu, Latin Amerika, Okyanusya ülkeleri bağımsızlıklarını yeni kazanan sömürgelerle beraber dünya pazarlarındaki yerlerini almaya başlamışlardır. Bu arada bir taraftan tarım sektöründeki teknolojik devrim, diğer taraftan çokuluslu ve ulusüstü şirketlerin sayılarının ve faaliyetlerinin tüm dünyada artması, üretimin, sermayenin, ticaretin ve işgücünün uluslararası nitelikler taşımalarına yol açmıştır.²²

Ekonomik küreselleşmenin kurallarını yaratan ve yönlendiren üç esas kuruluş; Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Ticaret Örgütüdür, bu üçlü "Demir Üçlü" veya "Kutsal Olmayan Üçlü" gibi adlarla da tanımlanmaktadır. Her birinin kendine özel görevleri vardır; Dünya Bankası büyük ölçekli projelere kaynak sağlar, IMF kısa vadeli acil kredilerle ekonomik reformlara zorlar, Dünya Ticaret Merkezi ise küresel ticaret ve yatırımda kuralları belirler.²³

Çok taraflı üretim, ticaret ve mali ilişkilerin gelişmesi küreselleşmeye hız kazandırırken, benzer özelliklere sahip ve aynı coğrafi bölgede olan ülkeleri güçlerini birleştirmeye itmiştir. AB'nin bölgesel entegrasyon çabalarının nedeni gelecekte meydana gelebilecek geniş çaplı bir küreselleşmeye geçişin bir aşamasıdır.

²² Karluk, S.Rıdvan, Avrupa Birliği ve Türkiye, Syf.1

²³ Cavanagh, John, Mander, Jerry, Alternatives to Economic Globalization, Syf. 55

KAYNAKÇA

AKTAN, Coşkun Can; **Değişim Çağında Devlet**, Konya, Çizgi Kitapevi, 2003.

ALBERT, Michael, HAHNEL, Robin; **Marxism and Socialist Theory**, South End Press, Boston, 1981.

ANTONY, Black; **State, Community and Human Desire**, New York, St.Martin's Press, 1988.

BAUMAN, Zygmunt; **Küreselleşme**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999.

CASIN, Mesut Hakkı, ÖZGÖKER, Uğur, ÇOLAK, Halil; **Avrupa Birliği**, İstanbul, Nokta kitap, 2007.

CAVANAGH, John, MANDER, Jerry; **Alternatives to Economic Globalization**, San Francisco, Berrett-Koehler Publishers, 2004.

CENGİZBAY, Kadir; **Çok-hukukluluk, Laiklik ve Laikrasi**, Ankara, Liberte Yayınları, 2002.

ÇAKMAK, Haydar; **Avrupa Güvenliği**, Ankara, Platin Yayınları, 2007.

DÖNMEZ, Rasim Özgür, TELATAR, Gökhan; **Küreselleşen Dünyada Avrupa Birliği**, İstanbul, Phoenix, 2008.

EKİN, Nusret; **Küreselleşme ve Gümrük Birliği**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası, 1999.

ERÖZDEN, Ozan; **Ulus-Devlet**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2008.

FRIEDMAN, Thomas; **Küreselleşmenin Geleceği**, İstanbul, Boyner Holding Yayınları, 2000. (Çeviren, Elif Özsayar)

GALBRAİTH, John Kenneth; **Ekonomi Kimden Yana**, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1990 (Türkçesi, Belkıs Çorakçı).

GÖRMEZ, Kemal, ÖKMEN, Mustafa; **Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları**, İstanbul, Beta Yayın, 2009.

GÖRMEZ, Kemal; **Küreselleşme ve Yerelleşme**, Ankara, Odak Yayın, 2005.

GRANT, Richard; **Globalization and the Margins**, New York, Palgrave Macmillan Division of St. Martin's Press, 2002.

HALLİDAY, Fred; **Yeni Soğuk Savaş**, İstanbul, Belge Yayınları, 1985, (Türkçesi, İlker Ozunlu)

HUNTINGTON, Samuel P; **Medeniyetler Çatışması**, Ankara, Vadi Yayınları, 1995. (Derleyen, Murat Yılmaz)

KAYMAKÇI, Oğuz; **Küreselleşme Üzerine Notlar**, Ankara, Nobel Yayın, 2007.

KAZGAN, Gülten; **Küreselleşme ve Ulus Devlet**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2000.

KENNY, Michael; **The Politics of Identity**, Cambridge, Polity Press, 2004.

KOÇDEMİR, Kadir; **Küreselleşme**, İstanbul, Ötüken Yayın, 2002.

LAUREN, Paul Gordon; **The Evolution of International Human Rights**, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2003.

LECHNER, J. Frank, BOLI, John; **The Globalization Reader**, Oxford, Blackwell Publishing, 2004.

MITTELMAN, H. James; **Globalization**, London, Lynne Rienner Publishers, 1996.

NALBANT, Atilla; **Üniter Devlet Bölgeselleşmeden Küreselleşmeye**, İstanbul, Kredi Yayınları, 1997.

OFFE, Claus; **Modernity and the State**, Berlin and New York, Polity Press, 1996.

SAYLAN, Gencay; **Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları, 1995.

SEYMEN AYTEMİZ, Oya, BOLAT, Tamer; **Küreselleşme ve Çok Uluslu İşletmecilik**, Ankara, Nobel Yayın, 2005.

SMITH, Anthony D; **Küresel Çağda Milletler ve Milliyetçilik**, İstanbul, Everest Yayınları, 2002.

SÖDERSTEN, Bo; **Globalization and the Welfare State**, New York, Palgrave Macmillan Division of St. Martin's Press, 2004.

TOPRAK, Zerrin, YAVAŞ, Hikmet, GÖRÜN, Mustafa; **Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi**, İzmir, Birleşik Yayınları, 2004.

ÜLGER, İrfan Kaya; **Avrupa Birliği Rehberi**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2008.